

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Právo na vzdělání a zákaz dětské práce jako příklad univerzálních lidských práv ?

Bakalářská práce

Autor: Jitka Macková
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek

Zadání bakalářské práce

Autor: Jitka Macková

Studium: P14K0109

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Právo na vzdělání a zákaz dětské práce jako příklad univerzálních lidských práv**

Název bakalářské práce AJ: The right to education and prohibition of child's labour as an example of universal human rights

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá zpracováním tématu vzdělávání a dětské práce souvisejícím s ustanoveními Úmluvy o právech dítěte (předpoklad a skutečnost) na pozadí konceptu lidských práv. Zamýšlí se nad univerzalitou lidských práv. - Heuristická fáze: vyhledání vhodné literatury a dalších informačních zdrojů. - Specifikování hlavní teze a metodologie práce. - Stanovení struktury práce. - Vypracování finálního textu bakalářské práce

MONTGOMERY, Heather; An Introduction To Childhood : Anthropological Perspectives On Children 's Lives, Wiley-Blackwell Publishing, UK, 2009 LANCY, David F.; The Anthropology of Childhood : Cherubs, Chattel, Changelings; Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2015 HANUŠ, Jiří, Lidská práva, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2001 ONDRÁČKOVÁ Jana, Co je úmluva o právech dítěte ?, Český helsinský výbor, Praha, 1996 WINTR, Jan, Základní lidská práva a svobody, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2015

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Petra Macka, Ph.D. a v seznamu zdrojů jsem uvedla všechnu použitou odbornou literaturu i ostatní prameny.

V Jičíně dne 30.6. 2018

Jitka Macková

Poděkování :

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Petru Mackovi, PhD. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

ANOTACE :

Macková Jitka, *Právo na vzdělání a zákaz dětské práce jako příklad univerzálních lidských práv ?*, Hradec Králové, Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018, 50 stran, bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá zpracováním tématu vzdělávání a dětské práce souvisejícími s ustanoveními Úmluvy o právech dítěte (předpoklad a skutečnost) na pozadí konceptu lidských práv. Zamýšlí se nad univerzalitou lidských práv.

Na počátku bakalářské práce je rozpracováno téma lidských práv obecně a následně podrobněji právo na vzdělání a dětská práce, především ve třetích zemích. V závěru se práce zaměřuje na souvislost mezi ekonomickými aspekty a schopností uplatňovat lidská práva ve skutečném světě.

Klíčová slova: práva dítěte, dětská práce, lidská práva

ANNOTATION :

Macková Jitka, *The right to education and prohibition of child's labor as an example of universal human rights ?* Hradec Králové, Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018, 50 pp., Bachelor Degree Thesis

This bachelor thesis develops the topic of education and child labor in relation with the provisions of the Convention on the Rights of the Child -assumption and reality- within the framework of human rights. It assumes the universality of human rights.

The beginning of the bachelor thesis focuses on the subject of human rights in general and, in more detail, the right to education and prohibition of child labor, especially in developing countries. In conclusion, this thesis demonstrates the connection between the economic aspects and the ability to apply human rights in the real world.

Key words : Rights of the child, child labor, human rights

OBSAH

OBSAH.....	7
Úvod	9
1 Historie a původ lidských práv	11
1.1 Historie lidských práv	11
1.2 Všeobecná deklarace lidských práv	12
1.3 Rozhodující filozofické vlivy pro vznik fenoménu lidských práv	14
2 Lidská práva ve světě	16
2.1 Lidská práva v Evropské unii.....	16
2.2 Lidská práva na americkém kontinentu.....	17
2.3 Lidská práva v Africe	18
2.4 Lidská práva v Asii.....	18
2.5 Lidská práva v islámském světě.....	19
3 Úmluva o právech dítěte.....	21
3.1 Historie pohledu na dětství.....	22
4 Právo na vzdělání.....	27
4.1 Slabá místa při vytváření práv na vzdělání	27
4.2 Vzdělávání, jeho historie a systémy z antropologického pohledu	29
4.3 Vzdělávací systém u nás a v Evropské Unii.....	31
4.4 Právo na vzdělání a reálné možnosti jeho uplatnění	33
4.5 Ekonomická kritéria	35
5 Dětská práce	38
5.1 Typy dětské práce.....	39
5.2 Statistické údaje o dětské práci	42
5.3 Dětská práce na Západě.....	43
6 Hledání transkulturní perspektivy a univerzality lidských práv	45

7	ZÁVĚR.....	48
8	Bibliografie.....	49
8.1	Internetové zdroje.....	49
8.2	Knižní zdroje	50

ÚVOD

Právo na vzdělání a zákaz dětské práce jsou dvě z důležitých témat zakotvených v Úmluvě o právech dítěte, která byla přijata OSN v roce 1989.¹

Ta, jako další podobné dokumenty, rozšiřuje sérii mezinárodních smluv o lidských právech, jejichž základem je Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948. Co jsou ale lidská práva, jaká byla cesta k jejich přijetí, jaká je jejich historie i současnost a lze je považovat za univerzálně platná či kulturně podmíněná? Tyto a související otázky by měly být zodpovězeny v této bakalářské práci.

Hlavním cílem práce je potvrzení teze, že právo na vzdělání a zákaz dětské práce je právo univerzálně platné. Za tímto účelem se práce na začátku zabývá lidskými právy obecně, snaží se najít otázku původu lidských práv a jejich případné kulturní podmíněnosti.

Následující kapitoly se potom již konkrétně zaměřují na právo na vzdělání ve světě, v Evropě a u nás a situaci související s problémem dětské práce, především v rozvojových zemích. Aby byly podklady k tématu kompletní, jsou v práci zařazeny kapitoly z historie všech zmiňovaných okruhů, tzn. historie lidských práv, práva na vzdělání i dětské práce.

Analýzou výše uvedených zdrojů jsem došla k závěru, že lidská práva jsou sice konstruktem západního okruhu (euro-americké civilizace), ale jejich základ je odpovídající univerzálním hodnotám natolik, že je lze označit za univerzálně platná a přijatelná všude ve světě. To samé lze prohlásit o právu na vzdělání a zákazu dětské práce. Za prvé jsou tyto články součástí Úmluvy o právech dítěte, které ratifikoval rekordní počet zemí a za druhé, v dnešním globalizovaném světě, je nutné o právu na vzdělání uvažovat jako o základním právu každého dítěte.

V závěru práce jsou zmíněny i souvislosti mezi ekonomickými faktory a schopností uplatňovat výše uvedená lidská práva. Obzvlášť u práva na vzdělání a zákazu práce dítěte platí, že jsou v podstatě přímo vázány na ekonomickou situaci jednotlivých rodin, ale i států, které vzdělání potom poskytují. Lidský kapitál, představovaný vzdělaným jedincem,

---

1

UNICEF Česká Republiky [online]., 2018 [cit. 1.5.2018]. Dostupné z: https://www.unicef.cz/odkazove_zdroje_textove_materialy/prava_deti/umluva_o_pravech_ditete-plne_zneni.pdf

je rozhodující silou na trhu práce a na schopnosti jednotlivých států vystoupit ze zóny závislosti na hospodářské pomoci zvenčí, ale snažit se o podporu nastupujících generací a tím i rozvoj vlastního, soběstačného, hospodářství a zvyšování životní úrovně svých obyvatel obecně, nejenom dětí.

1 HISTORIE A PŮVOD LIDSKÝCH PRÁV

„Lidská práva charakterizujeme jako práva dědičná, společná všem lidem, bez ohledu na rasu, pohlaví, národnost, etnicitu, jazyk, náboženství nebo jiný status. Lidská práva zahrnují právo na svobodu, osvobození od otroctví a mučení, svobodu názorů a vyjadřování, právo na práci a vzdělávání a mnoho dalších. Každý člověk má nárok na tato práva a jejich výčet je uveden ve Všeobecné deklaraci lidských práv“.²

Kapitola o původu a historii lidských práv se zaměřuje na dokument Všeobecné deklarace lidských práv, filozofické aspekty vzniku deklarace a lidských práv obecně a na historii lidských práv. Tímto prostřednictvím se snaží prokázat původ vzniku myšlenky lidských práv a její souvislost s euro-americkou civilizací. Zároveň ale upozorňuje na určité univerzálně platné rysy, dané např. „přirozeným právem“, které nás opravňují k tomu vnímat lidská práva jako univerzálně platnou kategorii.

1.1 Historie lidských práv

Jestliže Všeobecnou deklaraci lidských práv můžeme chápat jako vrcholný dokument v procesu ustanovování závazných norem v oblasti lidských práv, určitě nesmíme zapomenout na to, kde se nacházejí kořeny těchto snah. V novodobé historii se často jako první předchůdce Deklarace uvádí tzv. Magna Charta Libertatum z roku 1215. Ta se ve středověku, kdy hlavní autoritou byl panovník a církev, stala prvním nástrojem k omezení pravomocí panovníka vůči poddaným a stanovila, že každý člověk, včetně krále, je předmětem práva. Dále anglická šlechta prosadila pro svůj stav několik zákonů, jako např. svobodnou volbu biskupů a opatů, právo na řádný soud, ale také právo na legitimní a důstojné zacházení.³

V předindustriální společnosti byla práva „občanů“ určena ve společnosti stavovským uspořádáním (např. duchovenstvo, šlechta, městské obyvatelstvo nebo sedláci, kdy se vyšší stavy v proměnlivé míře podílely na politice státu a spolurozhodovaly s králem

---

2 UNITED NATIONS [online]., 2018 [cit. 1.5.2018]. Dostupné z <http://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/>

3 THE BRITISH LIBRARY, [online cit. 25.4.2018]. Dostupné z <https://www.bl.uk/magna-carta/articles/magna-carta-an-introduction>

nebo panovníkem). Postavení člověka ve společnosti bylo dáno původem a tradicí a zřídka kdy mohlo dojít k tomu, že člověk mohl změnit svůj sociální status. Moc stavů byla omezena po stavovských povstáních v 16. a 17. století a v podstatné části Evropy zavládl absolutismus. Ve Francii, kolébce pozdější deklarace práv člověka, se konstitovala absolutistická monarchie, kdy panovník měl neomezenou moc a byl zodpovědný pouze Bohu.

Důsledkem dobové politiky a z toho pramenících velkých ekonomických problémů Francie, začal vliv monarchie ochabovat a vnitrostátní problémy vyvrcholily Velkou francouzskou revolucí, kdy třetí stav (lid) sám sebe vyhlásil jako „Národní shromáždění“ a sepsal ústavu. Jeho zástupci vydali dne 26.8.1789 Deklaraci práv člověka a občana, která se později, spolu s americkou deklarací, stala podkladem pro Všeobecnou deklaraci lidských práv a následujících dokumentů v oblasti lidských práv. V době francouzské revoluce se společností šířily myšlenky svobody a rovnosti, které se odrazily v dílech mnoha myslitelů, tak i v Deklaraci a ovlivňovaly společenské dění.⁴ Namátkou můžeme připomenout slavný výrok J. J. Rousseau: „Člověk se narodil svobodný a všude je spoután řetězy“. Základními tezemi francouzské Deklarace jsou např.:

Nezadatelnými právy člověka jsou svoboda, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku.

Všichni mají právo účastnit se procesu vytváření zákonů, ať sami nebo prostřednictvím zástupců.

Každý může být potrestán na základě zákona atd.⁵

Deklarací se tak občané postavili proti všemocnosti státu, protože všichni lidé mají stejná a nezczitelná práva již z toho důvodu, že se narodili jako lidé (tzv. přirozená práva).

1.2 Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv⁶ je stěžejní dokument OSN pro celou oblast mezinárodní listiny lidských práv. Byl přijat po druhé světové válce, jako reakce na

---

4 MALIA Martin, *Lokomotivy dějin*, Brno, CDK, 2009, str. 259, ISBN 978-80-7325-194-9

5 INFORMAČNÍ CENTRUM VLÁDY ČR, PRAHA, [online cit. 23.6.2018, DECLARATION OF HUMAN AND CIVIC RIGHTS, Dostupné z <https://icv.vlada.cz/en/media-centrum/tema/declaration-of-human-and-civic-rights-61448/tmplid-676/>

6 UNITED NATIONS [online], 2018 [cit. 23.6. 2018], UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS, Dostupné z <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>

utrpení, které tato válka způsobila. Deklarace byla vytvářena od roku 1947 prostřednictvím první Komise pro lidská práva OSN. Tato komise byla vytvořena z 18 členů a v jejím čela byl vdova po zesnulém prezidentovi USA, Eleanor Roosveltová. Dalšími významnými osobnostmi, které se účastnily sepsání dokumentu byli i Kanadčan John Peters Humphrey, který sepsal předběžný návrh, a další členové Komise: libanonský filosof a diplomat Charles Malik, čínský konfuciánský filosof, dramatik, a akademik Chang P'eng-ch'un a pozdější nositel Nobelovy ceny za mír René Cassin z Francie ⁷

Dalšími dvěma zásadními smlouvami jsou Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které mají právní závaznost. Práva uvedené v deklaraci lze rozdělit na práva na svobodu, občanská práva, sociální práva a solidární práva. Artikuly Všeobecné deklarace zmiňují např. následující práva: právo na život, svobodu a osobní bezpečnost, zákaz nevolnictví o otroctví, mučení nebo nelidského zacházení, rovnost před zákonem, presumpce nevinoty, právo na soukromí, právo na svobodu pobytu, právo opustit svou zemi, právo na azyl, státní příslušnost, právo uzavřít sňatek a založit rodinu, právo na majetek, svoboda myšlení, svědomí a náboženství atd.⁸

„Základní zásady lidských práv, které byly ve Všeobecné deklaraci nejprve vymezeny, jako je univerzálnost, vzájemná závislost a nedělitelnost, rovnost a nediskriminace a že lidská práva současně zahrnují práva i povinnosti od nositelů práv a vlastníků práv, byly opakovaně potvrzeny v řadě mezinárodních úmluvy o lidských právech, prohlášení a usnesení. Všechny členské státy OSN dnes ratifikovaly alespoň jednu z devíti základních mezinárodních smluv o lidských právech a 80 procent ratifikovalo čtyři nebo více, což konkrétně vyjadřovalo univerzálnost deklarace a mezinárodních lidských práv“⁹

---

⁷ UNITED NATIONS [online], 2018 [cit. 23.6. 2018]], UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS. Dostupné z <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/history-document/index.html>

⁸ OSN Česká republika [online], 2018 [cit. 23.6. 2018]], Všeobecná deklarace lidských práv, Dostupné z : http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf

⁹ UNITED NATIONS [online], 2018 [cit. 23. 6. 2018]], UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS, Dostupné z <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/history-document/index.html>

1.3 Rozhodující filozofické vlivy pro vznik fenoménu lidských práv

Všechny historické události, které nakonec vedly k ustanovení Deklarace, se samozřejmě odvíjely na pozadí rozličných společenských, náboženských a filozofických jevů. K původu lidských práv, z tohoto pohledu, se ve svém díle „Lidská práva“¹⁰ podrobně vyjadřuje Božena Komárková. Podle ní, existovaly zásadní vlivy, které přispěly ke vzniku diskursu o lidských právech. Jedná se o tyto faktory:

„Křesťanství v jeho reformační interpretaci“¹¹ – tzn., že svoboda je zde chápána především jako náboženská svoboda. Každý člověk má nárok praktikovat víru bez ohledu na církevní instituce. Zároveň je z křesťanství velmi dobře známý pojem lidské důstojnosti, neboť osoba je zde považována za Imago Dei, Obraz Boží. Důstojnosti člověka“, kterou křesťanství chápe jako přirozenou vlastnost náležící každému člověku z jeho podstaty, z níž plyne člověku přirozeně vážnost a úcta¹² Tím, že Bůh uznává rovnost člověka prostřednictvím toho, že s ním uzavře Smlouvu, jak je stanoveno ve Starém zákoně, důstojnost člověka se ještě zdůrazňuje. Kromě křesťanství je výraz „lidská důstojnost“ často zmiňován v dílech Immanuela Kanta, především ve své Nauce o ctnosti.

Pojem „přirozeného práva“, proces reformace znovu oživil a vnesl ho do obecného a politického života. Přirozené právo dává jakési principy, a je na našem uvážení a rozumu, abychom rozpoznali, co odpovídá naší přirozenosti.

Lidská práva se v průběhu 18.století hodnotila jako tzv. přirozená práva, tedy práva, která vycházejí z podstaty člověka a z jeho rozumu. Je to pojem, který byl velmi frekventovaný v době osvícenství, přestože jeho původ najdeme v antice a později např. v dílech středověkého teologa Tomáše Akvinského, který tvrdí, že není zákonem sám o sobě, ale podléhá rozumu. Kromě přirozeného zákona pracuje s kategorií zákona věčného, který člověku dává Bůh, buď prostřednictvím vyhlášení zákona (např. Mojžíšovo desatero) nebo prostřednictvím tzv. náklonnosti neboli přirozenosti člověka.

---

10 KOMÁRKOVÁ Božena, *Lidská práva*, Heršpice, EMAN, 1997, str. 60-61, ISBN 80-901854-5-2

11 KOMÁRKOVÁ Božena, *Lidská práva*, Heršpice, EMAN, 1997, str. 60-61, ISBN 80-901854-5-2

12 WINTR Jan, ANTOŠ Marek, eds., *Základní lidská práva a svobody*, Praha, UK Právnická fakulta, 2015, str. 62-69, ISBN 978-80-87975-36-7

Z toho lze usoudit, že věčný zákon přichází od Boha, kdežto přirozený zákon z rozumu člověka. Zde se Tomáš Akvinský opírá o myšlenky Aristotelovy. Zajímavý je také jeho pohled na vztah mezi občanským a přirozeným zákonem, kde si Tomáš všímá, že občanské zákony jsou často v rozporu se zákony přirozenými a jako ideální považuje stav, kdy občanské a přirozené zákony jsou v souladu, protože „motivem k tomu, abychom přirozený zákon zachovávali je úcta a láska k Bohu, přesněji úcta a láska k věčnému zákonu, jež je ovšem s Bohem totožný a na němž je přirozený zákon založen“.¹³ Jeho základní přirozeně-právní myšlenky jsou i pro nás hodnotné a stále platí.

K souladu mezi občanským a náboženským životem se ve své knize vyjadřuje i Sutor: „Základem každého lidského soužití, které má být dobře uspořádané a plodné, musí být princip, že každý člověk je ve své podstatě osobnost. Člověk má svou přirozenost, která je vybavena rozumem a svobodnou vůlí, proto má sám od sebe práva a povinnosti, které vyplývají bezprostředně a zároveň z jeho přirozenosti. Tak jako jsou všeobecně platné a neporušitelné, tak také nemohou být nikdy žádným způsobem zcizeny „,¹⁴

---

13 SOUSEDÍK, Stanislav, *Svoboda a lidská práva*, Praha, Vyšehrad, 2010, str. 44-45, ISBN 978-80-7429-036-7

14 SUTOR, Bernhard, *Politická etika*, Praha, OIKOYMENH, 1996, str. 104-109, ISBN 80-86005-17-8

2 LIDSKÁ PRÁVA VE SVĚTĚ

Všeobecná deklarace lidských práv byla uzavřena i přes to, že mezi mnohými státy existují politické, kulturní nebo náboženské rozdíly. Jak již bylo zmíněno, filozofickým základem lidských práv je přirozený zákon, který je ale přirozený všem národům světa, je to tzv. zákon mravní. Všichni máme rozum a schopnost přirozeně odlišit dobro od zla a proto mohly být základní teze deklarace odsouhlaseny napříč kulturami.¹⁵ Přesto však Všeobecná deklarace lidských práv není právně závazná, má charakter doporučení a aby závazná byla, musí být zakotvena v jednotlivých zákonech všech zemí. Závaznost tohoto dokumentu získala na důležitosti přistoupením mnoha států k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech a do Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Tyto dokumenty jsou již právně závazné. Dodržování lidských práv je tak i mezinárodně vymahatelné.

Tématem této kapitoly je přehled o vnímání, fungování a stavu lidských práv na jednotlivých kontinentech, aby bylo možné dokumentovat přístup jednotlivých regionů k tomuto tématu a uplatňování lidských práv ve skutečnosti.

2.1 Lidská práva v Evropské unii

„Dodržování lidských práv je jednou z priorit politiky EU, které jsou uplatňovány prostřednictvím Listiny základních práv EU a prostřednictvím partikulárních zákonů jednotlivých členských zemí Unie. Listina základních práv byla vytvořena v roce 2000, její dodržování je závazné a občané se mohou domáhat svých práv např. prostřednictvím orgánů a institucí ve vlastních zemích nebo prostřednictvím Evropského soudního dvora (ESD). Evropská unie vede aktivní politiku v oblasti lidských práv vůči ostatním zemím mimo EU. Snaží se o prosazování lidských práv a dosažení demokracie na celém světě, součástí jejich aktivit je i mezistátní dialog o lidských právech.“¹⁶

Aktuální cíle při naplňování úsilí o dodržování lidských práv jsou stanoveny v dokumentu EU nazvaném „Strategický rámec EU pro lidská práva a demokracii z r. 2012“, který se podrobněji zaměřuje na současné otázky z této oblasti. Mimo jiné je

---

15 MARITAIN Jacques, *Člověk a stát*, Praha, Triáda, 2007, str. 74-75, ISBN 978-80-86138-86-2

16 EVROPSKÁ UNIE, EU, [online]., 2018 [cit. 2.5.2018], HUMAN RIGHTS, dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/human-rights_cs

snahou všech členských států EU prosazovat lidská práva na všech úrovních jako práva univerzální, odhodlání zabránit porušování lidských práv všude na světě aktivní zahraniční politikou, prosazování svobody projevu a shromažďování, ochranu práv žen a dětí, zákaz trestu smrti apod. Zároveň se EU zavazuje finančně i jinak podporovat projekty prosazující lidská práva všude na světě a v této oblasti bude spolupracovat s organizacemi jako je ASEAN, Liga arabských států nebo jednotlivými ochránci lidských práv v určitých zemích apod.¹⁷

2.2 Lidská práva na americkém kontinentu

„Americký lidsko-právní systém se zrodil spolu s Americkou deklarací práv a povinností člověka v Bogotě, v Kolumbii, v dubnu 1948. Meziamerická komise pro lidská práva byla založena v roce 1959 a svoji první konferenci měla v roce 1960. Od té doby, do roku 2009, se uskutečnilo celkem 134 setkání v mnoha zemích Ameriky. Od roku 1961 se Meziamerická komise snaží o monitorování situace v různých zemích a vydává k tomu výroční zprávy. Komise obdržela již spoustu peticí, ve kterých je upozorňováno na porušování lidských práv a tyto případy byly předány k řešení.

V roce 1997 byla Americká deklarace přijata již 25 zeměmi na americkém kontinentu. Konvence určuje lidská práva, která státy musí respektovat a dodržovat. Byl rovněž ustanoven Meziamerický Soud lidských práv.¹⁸

Historie lidských práv v Americe, resp. v USA, má dlouhou tradici a datuje se do roku 1776, kdy Spojené státy vyhlásily svou deklaraci nezávislosti, která znamenala odpoutání se od anglické monarchie. Tato deklarace předcházela o několik let deklaraci francouzské. Ústava USA je zárukou dodržování lidských práv, protože vláda musí informovat každoročně Kongres o stavu v této oblasti. V USA působí, jako i jinde ve světě, nevládní organizace zabývající se ochranou lidských práv, která vládu často kritizují za

---

17 EVROPSKÁ UNIE, EU, [online]., 2018 [cit. 23.6.2018], ZÁVĚRY RADY O LIDSKÝCH PRÁVECH A DEMOKRACII, dostupné z: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11855-2012-INIT/cs/pdf>

18 MEZIAMERICKÁ KOMISE PRO LIDSKÁ PRÁVA, USA [online]., 2018 [cit. 23.6.2018], WHAT IS THE IACHR, dostupné z: <http://www.oas.org/en/iachr/mandate/what.asp>

nedodržování lidských práv a to především v oblasti vězeňství, bezdomovectví a chudoby.

2.3 Lidská práva v Africe

Africký kontinent se ke konceptu lidských práv připojil až později, v roce 1987 byla přijata tzv. Africká charta práv člověka a národů¹⁹, která přistupuje k Všeobecné deklaraci lidských práv. Navíc ale zdůrazňuje právo národů na sebeurčení a národní suverenity projevující se mimo jiné kontrolou nad vlastním přírodním bohatstvím. Preambule Charty představuje „hodnoty africké civilizace“ a její práva a povinnosti, mezi které především patří:

„Právo rovnosti s ostatními národy a bez panování, právo na mezinárodní mír a bezpečnost právo utlačovaných národů se osvobodit "všemi prostředky uznávanými mezinárodním společenstvím", právo na kontrolu národního bohatství a zdrojů "ve výlučném zájmu lidí", právo na hospodářský, sociální a kulturní rozvoj, povinnost prosazovat a posilovat národní jednotu a stát, povinnost uchovávat "pozitivní africké kulturní hodnoty", Povinnost přispívat k dosažení africké jednoty“²⁰

Současná situace v oblasti lidských práv v Africe není příliš uspokojivá. Podle pozorovatelů OSN a nevládních organizací dochází na mnoha místech tohoto kontinentu k neustálému porušování lidských práv a hlavní důvody k tomu můžeme často najít v politické nestabilitě a absolutní chudobě, která se často projevuje eskalací ozbrojených konfliktů.

2.4 Lidská práva v Asii

Mezinárodní dokumenty o lidských právech mají svou asijskou podobu v Asijské chartě lidských práv z roku 1998, která ovšem není mezinárodní úmlouvou²¹ a Deklaraci o lidských právech ASEAN (2012), která je prohlášením o lidských právech pro oblast

---

¹⁹ AFRICAN COMMISSION ON HUMAN AND PEOPLE'S RIGHTS [online]., 2018 [cit. 2.5.2018], BANJUL CHARTER, dostupné z: <http://www.achpr.org/instruments/achpr/>

²⁰ UNITED NATIONS, Africa Renewal [online]., 2004 [cit. 2.5.2018], HUMAN RIGHTS MOVE UP ON THE AFRICA'S AGENDA, dostupné z: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/july-2004/human-rights-move-africas-agenda>

²¹ ASEAN, INDONESIA [online]., 2018 [cit. 23.6.2018], ASEAN DECLARATION, dostupné z <http://asean.org/asean/about-asean/overview/>

jihovýchodní Asie. Toto prohlášení bylo ratifikováno všemi členskými zeměmi ASEAN, přesto však dochází k opakovanému porušování lidských práv.

„Asie je v tomto ohledu považována za oblast, kde k nedodržení principů lidských práv dochází nejčastěji a zde nejméně fungují mezinárodní dohody o lidských právech. Mezi nejproblematictější oblasti patří Kambodža, Barma, Indonésie, ale samozřejmě také Čína a Severní Korea, kde je porušování lidských práv každodenním jevem“.²²

O postojích asijských států k tomuto tématu promluvil ve své přednášce prof. Munthanbhorn v Mezinárodním institutu pro lidská práva ve Štrasburku ve Francii v červenci 1997, který řekl: „je třeba poznamenat, že asijské vlády jsou ochotné přijmout, přinejmenším v zásadě, "základní lidská práva", jako je právo na život, osvobození od mučení a osvobození od otroctví, nebo absolutní práva v mezinárodním žargonu (i když mohou ve skutečnosti porušovat tato základní lidská práva). Většina těchto vlád se však zdráhá prosazovat regionální systém, který poskytuje prostor pro komplexní propagaci a ochranu celé řady mezinárodních norem v oblasti lidských práv v občanské, politické, hospodářské, sociální a kulturní sféře. Jsou obzvláště zdrženliví ohledně svobody projevu a svobody sdružování, systému více stran a voleb, omezení "národní bezpečnosti", sebeurčení v souvislosti s menšinami a domorodými komunitami a role nevládních organizací v oblasti lidských práv. Jejich strach z regionálního mechanismu lidských práv je založen na strachu z transparentnosti, zodpovědnosti a odpovědnosti ve vztahu k univerzálnosti a nedělitelnosti lidských práv „²³

2.5 Lidská práva v islámském světě

Islámské právo není odvozeno od mezinárodních smluv a zákonů, ale vychází z Koránu a jeho islámského práva zvaného šaría. „Přestože náhled na lidsko-právní problematiku je v šarii a mezinárodním právu odlišný, už v roce 1945 podepsaly Egypt, Jordánsko, Irák, Libanon, Sýrie a Saudská Arábie pakt států arabské ligu a vytvořily Ligu arabských národů. V roce 2011 měla Liga 22 členů. Liga vytvořila Arabskou chartu

---

22 WIKIPEDIA EN, WIKIMEDIA Foundation, [online], 2018 [cit. 20.4.2018], HUMAN RIGHTS IN ASIA, Dostupné z https://en.wikipedia.org/wiki/Human_rights_in_Asia

23 HUMAN RIGHTS INFORMATION CENTRE JAPAN, [online], 1997 [cit. 20.4.2018], REGIONAL PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN ASIA, Dostupné z: <https://www.hurights.or.jp/archives/focus/section2/1997/12/regional-protection-of-human-rights-in-asia.html>

lidských práv v roce 1994. Podle této charty byl založen i výbor pro lidská práva, který se skládá ze sedmi členů volených tajnými hlasy ze strany států, které mají sloužit po dobu čtyř let. Státy jsou povinny podávat zprávy o stavu lidských práv a o přijímání opatření k jejich dodržování.

Liga arabských států je oddělena od Organizace islámské konference, která je druhou největší mezivládní organizací po OSN s členstvím 57 států (v roce 2011). Organizace má stálou delegaci v OSN a podporuje Káhírskou deklaraci o lidských právech v islámu (1990), která slouží jako vodítko pro členské státy v záležitostech lidských práv, pokud jsou slučitelné se zákonem šaría. Arabská Charta se skládá ze 43 článků a přiznává rozličná práva, mezi nimiž jsou např. právo na život, svobodu, rovnost a ochranu před diskriminací, na ochranu před zneužitím moci a mučením, práva azylu, práva menšin apod.²⁴ Na území arabských států působí nevládní organizace včetně Amnesty International nebo Human Rights Watch, které upozorňují na porušování lidských práv v mnoha zemích, např. Iráku, Sýrii, Afghánistánu, Turecku atd.

Pojetí lidských práv dané šariíou a uznávanými mezinárodními dokumenty se značně odlišuje. Většina arabských států se sice hlásí k těmto úmluvám, ovšem neznamená to, že tato práva jsou dodržována. Některá ustanovení šarií jsou přímo v rozporu s Všeobecnou deklarací a sami muslimové např. v Káhírské deklaraci uvádějí, že zločin a jeho potrestání se řídí islámským právem šaría. Tyto tresty jsou mnohdy velmi kruté a nelidské. Další rozpory bychom našli v oblasti svobody náboženského vyznání (sňatek muslimky s jinověrcem), shromažďování, sdružování nebo práv žen apod.²⁵

---

24 HUMAN RIGHTS INFORMATION CENTRE, ŠVÝCARSKO, [online], 1997 [cit. 23.6.2018], ARAB CHARTER ON HUMAN RIGHTS. Dostupné z: <https://www.humanrights.ch/en/standards/other-regions-instruments/arab-charter-on-human-rights/>

25 POTMĚŠIL, Jan, *Šaría – Úvod do islámského práva*, Praha, Grada, 2014, str. 193-198, ISBN 978-80-247-4379-0

3 ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

Pod pojmem lidská práva v rámci OSN si můžeme představit soubor konvencí zahrnující různé smlouvy, včetně Úmluvy o právech dítěte, která spatřila světlo světa v roce 1989 a začala platit následující rok. Je prvním závazným nástrojem pro státy, které konvenci podepsali – tzn. 191 států, ratifikace zatím neproběhla pouze v Somálsku a USA. Této úmluvě předcházela Deklarace o právech dítěte z roku 1959. Celkově by se Úmluva o právech dítěte dala nazvat dokumentem založených na lidských právech. Úmluva o právech dítěte je další z mnoha smluv k tématu lidských práv, která vznikla na půdě OSN, aby zajistila dodržování lidských práv pro všechny skupiny obyvatelstva. Úmluva obsahuje články o právu na vzdělání a zákazu dětské práce, které jsou tématem této bakalářské práce, a proto se jimi budu zabývat podrobněji. Vzhledem k velkému počtu ratifikací má tento dokument stěžejní vliv na oblast dodržování dětských práv a k posílení postavení této úmluvy byly později rovněž přijaty následující dva protokoly:

Protokol o zapojení dětí do ozbrojených konfliktů

Protokol o prodeji dětí, dětské pornografii a prostituci.

„Úmluva o právech dítěte obsahuje 54 článků, které lze rozdělit do následujících kategorií²⁶: :

a) Hlavní zásady: Tyto články Úmluvy o právech dítěte se zabývají odstraněním diskriminace, zaměřují se na právo na život, právo na přežití a rozvoj, právo na zapojení se do společnosti. Shrnují základní principy a veškeré další články se od nich odvíjejí.

b) Právo na přežití a rozvoj: Tyto články popisují vše, co je potřeba k tomu, aby dítě mohlo správně růst a vyvíjet se. Zahrnují právo na nezávadnou vodu, domov, jídlo, základní vzdělání, lékařskou péči, právo na volný čas a odpočinek. Speciální artikuly popisují práva dětských uprchlíků, dětí s tělesným či mentálním postižením, dětí minorit či ohrožených skupin obyvatel.

c) Práva na ochranu: Články se koncentrují na právo dětí na ochranu a bezpečí, právo na pomoc při zneužívání, na ochranu před násilím či využíváním dětí k prostituci. Je zde

---

26

UNICEF Česká Republika, [online]., 2018 [cit. 10.4.2018], dostupné z : <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

zmíněno také právo na ochranu během válečných konfliktů a na ochranu před kriminální činností dospělých.

d) Právo na zapojení se do společnosti: Každé dítě má právo, aby mu ostatní naslouchali ve věcech, které se ho týkají. Jeho názor by měl být brán s vážností – podle jeho věku a vyspělosti. Tyto články zahrnují nejen právo na vyjádření, ale také právo na to být vyslyšen, právo na informace a právo na zapojení se do společnosti.²⁷

Principy lidských práv jsou zohledněny především v následujících kategoriích:

„Všechny lidské bytosti se rodí jako rovnocenné a mají stejná lidská práva

Všechna lidská práva (civilní, kulturní, ekonomická, náboženská apod.) mají stejnou hodnotu a nedají se zařadit do žádné hierarchie

Jednotlivá lidská práva jsou vzájemně propojena

Pro zaručení rovnosti a nediskriminace musí být zaručena ochrana okrajových skupin

Každá osoba i všechny národnosti mají právo se účastnit sociálního, kulturního i politického vývoje (inkluze)

Lidé mají právo se aktivně podílet na vnášení lidských práv do života

Zefektivňování práce zákonných a výkonných institucí, které mají na starosti dodržování lidských práv jsou prioritou“.²⁸

3.1 Historie pohledu na dětství

Podle Úmluvy o právech dítěte, je dítětem osoba do 18 ti let věku, která požívá ochrany danou touto konvencí. Jak již bylo zmíněno, na děti se zde pohlíží jako na rovnocenné partnery, které jsou respektovány a mají svá práva. Při pohledu do minulosti ale zjistíme, že tomu tak nebylo vždy, že jde spíše o fenomén moderní doby než historickou souslednost. Historie pohledu na dětství byla dlouho opředena tajemstvím, nebylo jasné, jak bylo dětství vnímáno např. ve středověké Evropě. Toto téma vstoupilo na scénu spolu s knihou Phillipe Arièse *„L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien*

27 UNICEF Česká Republika, [online]., 2018 [cit. 10.4.2018], ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE, dostupné z: <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

28 UNESCO, [online]., Education for all, 2007 [cit. 10.4.2018], EDUCATION FOR ALL, dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861E.pdf>

Régime“ (1960), angl. „Centuries of Childhood“, který nastínil dětství ve středověké a částečně novověké Evropě jako nepříteli šťastné.

Podle jeho zjištění byly děti zhruba od věku 7 let považovány za miniaturní dospělé, oblékaly se jako dospělí a nebyly před světem dospělých chráněny. Většina dětí přišla na svět jako potenciální hodnota a budoucí pracovník a pečovatel pro stárnoucí rodiče ²⁹.

„Od věku sedmi let měly stejné povinnosti jako dospělí, včetně domácích prací, pomoci rodičům na polích, v řemeslech apod. Formální vzdělávání, čtení, psaní nebo počítání – bylo zpravidla považováno za nadbytečný luxus, protože se předpokládalo, že děti půjdou ve šlépějích svých rodičů jako budoucí pracující zemědělci nebo řemeslníci. Škola ve středověku byla velmi odlišná od evropské školy v 19. století, kdy byla zavedena povinná školní docházka. Jednalo se v podstatě o jednotřídky, které navštěvovali žáci všech věkových kategorií, od malých dětí až po dospělé. Žáci se učili hlasitým recitováním.

Aries ve svých studiích vychází z dobových obrazů a podle jeho zjištění se děti ve 14. a 15. století netěšily velkému zájmu, protože prakticky nejsou umělecky ztvárněny. Jediným ikonograficky hojně tematizovaným dítětem byl Ježíš, který byl ještě většinou zobrazen ve své „nedětské“ podobě (malý dospělý). Podle jeho názoru, nastává změna až v sedmnáctém století, kdy malíři začali děti portrétovat jako individuality. Ta přichází také se skutečností, že se manželství přestala uzavírat z ekonomických důvodů a objevuje se nově romantická láska, ekonomická nezávislost a s tím i větší schopnost milovat své potomky. Celkově podává Arièsova studie nevládný obraz dětství a z tohoto důvodu se jeho pohledu na toto stádium člověka označuje jako „Black Legend“.³⁰

Opakem Arièsovi „Černé legendy“ je tzv. „White Legend“, kterou zpracoval tým odborníků nesouhlasící s jeho závěry. Tyto studie jsou založeny na středověké korespondenci a rodových pamětních záznamech a docházejí k závěrům, že rodičovská náklonnost a zájem o potomky byly vlastní i středověku. Podle těchto historických pramenů, rodiče neváhali věnovat svůj čas a prostředky, bez ohledu na své ekonomické

---

29 LANCY, David, F., *The Anthropology of Childhood*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, 2015, str. 344, ISBN 978-1-107-42098-4

30 FASS, Paula, ed., *Encyclopedia of Children and Childhood*, New York, Macmillan, 2004, str. 423, ISBN 0-02-865714-4

postavení, svým dětem v případě jejich nemoci nebo jiného oslabení, což je jistě důkaz kvalitní rodičovské lásky.

V těchto studiích je zmiňován i zvyk, kdy byly děti odkládány za zdi klášterů, pokud je rodiče nemohli vychovávat. Historikové se ovšem shodují, že tento způsob odkládání nebyl důkazem rodičovské nelásky, ale spíše nouzovým řešením, kdy rodiče neměli dostatek prostředků pro přežití dítěte a v kláštorech spatřovali místo, kde jim mohla být poskytnuta základní péče, popř. vzdělání nutné k přežití.

Děti měly ve středověku všeobecně velmi těžký život, hodně jich umíralo při porodu nebo během několika prvních let, a to především z důvodů špatné zdravotní péče a z ekonomických důvodů. Do té doby, než začaly být děti dostatečně samostatné, aby mohly rodičům pomáhat a případně zastat jejich práci, byly považovány za přítěž.

Abychom však získali komplexnější pohled na toto období, musíme zmínit společenské role žen v tomto období. Všeobecně byla zažitá představa, že žena není osobou samostatnou a schopnou rozhodovat, ale že musí být pod dohledem racionálnějšího a schopnějšího muže³¹. Žena nemá právo nic vlastnit, ani účastnit se veřejného života, a proto není nutné, aby měla přístup ke vzdělání. Ženě byla vyhrazena oblast péče o domácnost, děti a rodinu a zároveň musela být schopna vypomáhat při činnostech svého manžela. Manželství a mateřství byla sféra žen a jejich život se dal rozdělit na 3 fáze: panenství – manželství – vdovství. Ženy uzavíraly sňatky v mladém věku, jejich partneři byli mnohem starší než ony.

Vzhledem ke skutečnosti, že hlavním náboženstvím té doby bylo křesťanství, mnoho z jeho myšlenek pronikalo do běžných životů tehdejších žen a rodin. Je všeobecně známo, že křesťanství má velmi ambivalentní postoj k sexualitě³². Z tohoto důvodu byly v podstatě povoleny pouze církevní sňatky, které musely být striktně monogamní a tím ospravedlňovalo „použití“ sexuality k početí potomků. Přesto je ve středověku relativně tolerována sexuální volnost mužů. To samé ovšem nikdy neplatí u žen, kde je velmi přísně dohlíženo na to, aby žena zůstala bezúhonná a počestná. Ani vliv církve ovšem nezaručil, že všechny děti budou počaty v monogamním manželském svazku a rodina bude schopna

---

31 ELSHTAINOVÁ, Jean Bethke, *Veřejný muž, soukromá žena*, Praha, Institut pro středoevropskou kulturu, 1999, str.108, ISBN 80-86130-07-X

32 LE GOFF, Jacques, *Tělo ve středověké kultuře*, Praha, Vyšehrad, 2006, str. 73, ISBN 80-7021-826-6

uživit všechny narozené děti. Pokud se ženě nepodařilo dítě potratit, musela řešit problém s nechtěným potomkem po jeho narození.

První, a velmi drastický způsob, byla tzv. infanticida (záměrné usmrcení dítěte, příp. vraždění nevinátek). Tento akt se považoval za velmi vážný ženský zločin, přestože se na něm mohli podílet i muži, a byla považována za zločin spojovaný především se svobodnými matkami³³.

Druhým a o trochu humánnějším způsobem bylo tzv. odkládání dětí, převážně dětí nemanželského původu. Manželští potomci se odkládali především z ekonomických důvodů a často byl dětem ponechán nějaký talisman, aby své biologické rodiče zase našli, až budou dospěli. Děti se odkládaly především do nalezinců, které byly většinou spravovány a financovány církevními organizacemi, případně z veřejných prostředků. Tyto děti byly potom často umísťovány do náhradních rodin, kde většinou fungovaly jako pracovní síla.³⁴

Aby se zabránilo infanticidě a odkládání dětí, byl v polovině 16. století vydán ve Francii zákon, který stanovil matce povinnost ohlásit a registrovat své těhotenství a oznámit jméno otce. Z důvodů velké finanční zátěže byl podobný zákon přijat i v Anglii. Jeho záměrem bylo přinutit otce dítěte k finančním příspěvkům na narozeného, i když nechtěného, potomka³⁵.

Nemůžeme s určitostí prohlásit, jak vypadalo dětství ve středověké Evropě v různých sociálních skupinách, protože zmíněné studie vycházejí především z pramenů dokumentujících životní styl vyšších společenských vrstev (malby, korespondence). Pravdou ovšem je, že průmyslová revoluce a zásadní demografické změny dvacátého století – jako bylo snížení dětské úmrtnosti, nižší porodnost, větší ekonomická soběstačnost matek), vedly i ke změnám v postojům k dětem. Ve dvacátém století se dítě stává aktivním činitelem s vlastní důstojností a svými vlastními právy, která může ve společnosti uplatňovat a v níž se společnost snaží o rozvoj potenciálu jednotlivých dětí³⁶

---

33 GOODY, Jack, *Proměny rodiny v evropské historii*, Praha, NLN, 2006, str. 96, ISBN 80-7106-396-7

34 GOODY, Jack, *Proměny rodiny v evropské historii*, Praha, NLN, 2006, str. 94, ISBN 80-7106-396-7

35 GOODY, Jack, *Proměny rodiny v evropské historii*, Praha, NLN, 2006, str. 95, ISBN 80-7106-396-7

36 FASS, Paula, ed., *Encyclopedia of Children and Childhood*, New York, Macmillan, 2004, str. 425, ISBN 0-02-865714-4

---

4 PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ

Jak bylo uvedeno v předchozích odstavcích, vzdělání ve středověku nehrálo z globálního pohledu žádnou podstatnou úlohu a změna přišla až se zavedením povinné školní docházky na přelomu 18.a 19.století (u nás za Marie Terezie v 70. letech 18.století). Přesto a-nebo právě proto je jedním z hlavních práv zmíněných v dokumentech o lidských právech je právo na vzdělání, uvedené již ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948. Úmluva o právech dítěte tento článek přejímá a rozšiřuje jej o další práva a povinnosti států vůči dětem. „Dítě má právo na bezplatné základní vzdělání, pro všechny děti bez ohledu na pohlaví, rasu, náboženství atp. Stát má také povinnost rozvíjet sekundární vzdělávání, tak aby bylo dostupné všem dětem a zrovna tak vyšší vzdělávání. Konvence potvrzuje, že cílem vzdělávání je osobnostní rozvoj, posílení respektu pro lidská práva a svobody, umožnění jedincům podílet se efektivně na rozvoji společnosti a zlepšit porozumění, přátelství a toleranci“.³⁷

Deklarace práv dítěte OSN podrobně rozpracovává právo na vzdělání ve čtyřech základních principech: eliminace diskriminace, hlavní zájmy dítěte, právo na život a co nejlepší podmínky pro vývoj a právo dětí na vlastní názor týkající se jejich osoby s ohledem na věk a způsobilost. Tyto principy mají vést k uznání dětí jako aktivních činitelů v učení a ve vzdělání respektující jejich práva a potřeby.

4.1 Slabá místa při vytváření práv na vzdělání

Vzhledem k tomu, že se při tomto tématu setkávají, jak zájmy dítěte, rodičů, tak i dětí, může snadno dojít ke konfliktním situacím. Dle přístupů založených na lidských právech mají rodiče právo vzdělávat děti v souladu se svojí vírou, jež oslabuje vliv společnosti, která se snaží uplatnit vlastní politické, ekonomické a náboženské programy na výchovu dětí. V případě rozporu mezi výběrem rodičů a zájmem dítěte by děti vždy měly být prioritou. Právo na vzdělání má tři hlavní účastníky: stát, rodiče a dítě. Dále pak další účastníky jako učitele, místní komunitu, média a privátní sektor.

---

37 UNESCO, [online]., Education for all, 2007 [cit. 10.4.2018], EDUCATION FOR ALL, dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861E.pdf>

„Všechny děti od určitého věku mají právo na vzdělání, z čehož vyplývá, že musí být schopny ovládat své chování tak, aby vzdělávání mohlo probíhat. Mezi žáky a učiteli musí panovat vzájemný respekt. Učitelé mají povinnost připravit výuku, vyučovat, hodnotit výsledky žáků, zvládat disciplínu a vytvářet podmínky pro žáky, aby vyjádřili svoje názory. Žáci mají povinnost pracovat během výuky, spolupracovat s ostatními dětmi, dodržovat pořádek a disciplínu a přicházet do školy a na vyučování včas.

Dalšími vážnými problémy, které se mohou vyskytnout při snaze o zavedení školní docházky může být nižší kvalita vzdělání jako důsledek toho, že v chudých zemích zpravidla znamená povinná školní docházka velké finanční náklady na jednotlivého žáka. Z toho důvodu je nutná existence tříd s velkým počtem žáků, čímž se snižuje možnost učitele kvalitně poskytovat výuku jednotlivcům. Problémem může být i místní dostupnost. V některých případech se jeví efektivní vybudování velkých spádových škol, ale v jiných je zase výhodnější vybudovat více škol menších, které umožní dostupnost pro větší počet žáků. Další otázkou jsou kulturní a jazykové rozdíly, které by měly být vždy respektovány. To se ne vždy děje, protože vlivem mezinárodních programů dochází především k rozšiřování západních kulturních vzorců, které ne vždy respektují regionální odlišnosti. Problematickým prvkem se mohou stát i krizové situace, kterým jsou děti nuceny čelit v zemích postiženými různými konflikty nebo přírodními katastrofami. Zde je na prvním místě třeba zajistit základní životní potřeby, vodu, jídlo a zdravotní materiál a teprve potom se pokusit nastolit normální režim, spolu s výukou“.³⁸

Zdá se, že finanční kritéria hrají důležitou úlohu jak v rozvojových, tak rozvinutých zemích. Kvalita vzdělávání je přímo odvislá od množství finančních prostředků, které lze na vzdělání použít a s tím souvisí i kvalita škol a učitelů. Tato profese není ve většině zemí příliš dobře placená, a proto může být problém získat kvalifikované pracovní síly. Tuto situaci známe i z našeho prostředí, kde spousta vystudovaných učitelů nikdy nenastoupí pedagogickou dráhu, protože to pro ně není finančně zajímavé a najdou lukrativnější práci v soukromém sektoru. Aktuálním tématem je v současné době i multikulturní výchova, protože se jak u nás, tak v celé Evropě, zvyšuje počet přistěhovalců a je třeba najít vhodný způsob jejich asimilace do evropské společnosti. Tak jako mnohé země řeší problém, zda je kvůli humanitárním nebo válečným krizím

---

38 UNESCO, [online]., Education for all, 2007 [cit. 10.4.2018], EDUCATION FOR ALL, dostupné z : <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861E.pdf>

vůbec možné vzdělání uskutečnit, Evropa řeší problém opačný. Vzdělání je zde dostupné pro všechny vrstvy, ale dnes je pro nás pro všechny výzvou naučit se respektovat kulturní odlišnosti jednotlivých národů, se kterými se každodenně setkáváme, a přitom žít mírumilovně ve společném evropském prostoru.

4.2 Vzdělávání, jeho historie a systémy z antropologického pohledu

Oblast vzdělávání se dostala do antropologického zájmu v poslední době. V antropologické perspektivě není vzdělání pouze evropskou doménou, neboť zmínky o pedagogice můžeme najít již ve staré Mezopotámii, kde byly nalezeny první materiály o výuce a hmotné pozůstatky tříd ze třetího tisíciletí před naším letopočtem. Další zmínky o vzdělávání najdeme samozřejmě ve starověkém Řecku a Římě, Egyptě, později v renesanční Itálii, Anglii, Francii atd. Kromě těchto evropských center stojí určitě za zmínku propracovaný vzdělávací systém v Číně z dob Konfucia (cca 551-479 př.n.l.). V té době se čínské císařství snažilo o vybudování vlády nejschopnějších úředníků a z Číny se tato soustava rozšířila do mnoha dalších asijských zemí. Dodnes některé asijské státy kladou velký důraz na důležitost vzdělávání a vynakládají nemalé prostředky na zajištění vzdělanosti svých občanů. Lancy k tomu ve své knize píše: ³⁹

„Podle současných antropologických studií lze školství rozdělit do třech základních kategorií:

Západní školství – se západními osnovami a západním systémem výuky

Tzv. „Bush-schools“ – školy, které poskytují vzdělání prostřednictvím předávání tradičních moudrostí a dovedností zakomponovaných v písních, tancích, nebo přechodových rituálech. Tak se třeba v určitých oblastech dívky učí vařit, sít, pražit apod. Jedná se o výuku prostřednictvím napodobování, takže žádné formální instrukce nejsou potřeba a není potřeba ani klasická postava učitele, jak ji známe z našeho školství. Podobné rituály najdeme i v způsobu života chlapců, kteří se naopak učí lovit, rozdělávat

---

39

LANCY, David, F., *The Anthropology of Childhood*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, 2015, str. 334-350, ISBN 978-1-107-42098-4

oheň, ale i naučit se fungovat v sociálních vrstvách své domovské skupiny tak, aby měli respekt ke starším, kteří rozhodnou o tom, zda je přijmou do společnosti. Zajímavým příkladem jsou i školy církevní, např. tzv. Kuttab schools, které jsou součástí islámské kultury. Tady je základem vzdělávání znalost Koránu a ostatní znalosti jsou podružné. Rozhodující je znalost a porozumění svatému textu. Celkově by se tyto školy daly označit za tradiční, důraz se klade na předávání zkušeností z generace na generaci a praktických dovedností. Z dnešního pohledu se více podobají původním evropským středověkým školám než těm školám současným.

Třetí variantou jsou tzv. „vesnické školy“. Tyto školy již často zahrnují do své výuky západní vzdělanostní principy a díky mezinárodní pomoci není neobvyklé je najít v rozličných, i menších vesnicích či městečkách třetího světa. Do těchto typů škol proudí z mezinárodních zdrojů obrovské peníze, ale ne vždy jsou efektivně využity. Důvodů k tomu je hned několik.

Na rozdíl od evropských dětí, jsou děti ve třetích zemích často „zainteresovány“ i na práci, která má ve většině případů přednost před výukou. Rodiče, většinou nevzdělání, nevidí smysl v tom, aby se děti učily dovednostem, které podle nich, nikdy v životě nevyužijí. Přesto že je součástí učebních osnov samozřejmě psaní, čtení a počítání, rodiče mají za to, že děti půjdou v jejich stopách a že takové znalosti jsou pro ně nadbytečné. Z tohoto důvodu bude pro celou rodinu lepší, když svůj čas budou věnovat ekonomicky výnosné aktivitě. Některé děti tak chodí do školy pouze mimo „pracovní sezónu“, čímž se počet let, za který jsou schopni vystudovat jeden školní rok, protáhne např. na čtyři nebo pět. Proto často dochází k tomu, že většina dětí základní vzdělání vůbec nedokončí. Rozhodujícím faktorem potenciální školní docházky je tak rozhodnutí rodičů. V případě chlapců je zde ještě poměrně vysoká naděje, že školní docházku zahájí, ale většina dívek musí ovšem pomáhat s prací v domácnosti a s péčí o sourozence“.

Navíc převládá přesvědčení, že vzdělání není pro dívky nutné. I tuto diskriminaci se snaží odstranit mezinárodní programy OSN pro vzdělávání.⁴⁰

---

40 UNESCO, [online]., Education for all, 2007 [cit. 10.4.2018], EDUCATION FOR ALL, dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861E.pdf>

Jak již bylo zmíněno, častým problémem pro dosažitelnost školní docházky je i fakt, že škoie se nachází ve značné vzdálenosti od místa bydliště, a tudíž není reálně dostupná, někdy situaci komplikují i náročné klimatické podmínky.

Jsou ale i případy, kdy rodiče se vzděláváním rodičů souhlasí, protože v něm vidí cestu z chudoby. Věří tak, že se prostřednictvím dosaženého vzdělání z jejich dětí stanou tzv. „white collars“ (bílé límečky), které najdou snadněji lepší práci ve městě a budou tak moct změnit svůj společenský status. Tato očekávání se ale často nepodaří naplnit, protože jen malý počet dětí je schopen, především z finančních důvodů, dokončit středoškolské vzdělání⁴¹ Další variantou jsou církevní školy – nejčastěji katolické nebo i v mladších církvích Mormonů, Adventistů Sedmého dne atd. Tyto školy mají většinou dostatek zdrojů i moderní vybavení a jsou dostupné v mnoha menších lokalitách

4.3 Vzdělávací systém u nás a v Evropské Unii

V zemích českých se zájem o otázku vzdělanosti začíná rozšiřovat především v období českého národního obrození (19.století) a v době zápasu za národnostní zrovnoprávnění v rámci tehdejší rakousko-uherské monarchie.⁴²

V tomto období se důsledně naplňují původní zákony Marie Terezie a prostřednictvím říšského zákona je v Čechách ustanovena povinná školní docházka. V současné době je povinná školní docházka upravena zákonem č. 561/2004 Sb., ve kterém je povinná doba výuky stanovena na devět let, nejpozději však musí být ukončena v sedmnáctém roce věku. Vzdělání je v České republice rozděleno do tří stupňů – primární (9 let základní školy), sekundární (gymnázia, střední odborné školy a odborná učiliště) a terciální (vysoké školy, konzervatoře, vyšší odborné školy). Další složkou vzdělávání je tzv. celoživotní vzdělávání. Česká republika patří spolu s dalšími zeměmi do organizace OECD, která shromažďuje informace o kvalitě a průběhu vzdělávání na celém světě.

---

41 LANCY, David, F., *The Anthropology of Childhood*, Cambridge, UK, Cambridge University Press, 2015, str. 334-350, ISBN 978-1-107-42098-4

42 PRUCHA Jan, *Česká vzdělanost*, Praha, Wolters Kluwer, 2015, str. 19, ISBN 978-80-7478-675-4

Podle údajů uvedených v těchto žebříčcích, byly výdaje ČR na vzdělání v roce 2015 zhruba 14 % veřejných výdajů⁴³ Také mzdy ve vzdělávacím sektoru patří k těm nižším.

Zdroje OECD uvádějí zajímavé informace o stavu vzdělávání ve světě. Tak je například rozdílný věk, kdy žáci nastupují povinnou školní docházkou, pohybuje v rozmezí od 5 let (Austrálie, Kanada, Anglie, Nizozemsko) po 7 let (Dánsko, Finsko, Švédsko, Norsko atd.).

Také délka primárního, tj. základního (povinného vzdělávání) se liší. Všeobecně se má za to, že primární vzdělávání a navazující nižší střední edukace jsou pro žáka nenahraditelné. Věková hranice se ve většině zemí pohybuje mezi 15-16 let, nižší věková hranice 14 ti let je běžná např. v Itálii nebo v Turecku. I obsah povinného vzdělávání se v jednotlivých zemích liší. V primárních školách se vyučuje mateřský jazyk, matematika, cizí jazyk (nebo tzv. druhý jazyk státu), základy přírodních a společenských věd, umělecko-výchovné předměty, praktické manuální činnosti, tělesná výchova a náboženství. Nejčastější rozdíly najdeme v případě zařazování následujících předmětů: cizí jazyk, náboženství, společenské vědy, a to jak v případě jejich zařazení, případně vyloučení, tak i v časové dotaci na tyto předměty.

Roční hodinový rozsah výuky se rovněž v jednotlivých státech liší. Ve věku 7 let osciluje od 500 (Polsko) do 950 (Skotsko) hodin. Česká republika je s průměrným počtem 607 hodin ročně ve druhé půlce tabulky.

Další kvantifikující informace najdeme v datech o počtu žáků ve školách, resp. ve třídách. Tak je v Portugalsku průměrně ve škole umístěno 78 žáků, a naopak v Dánsku 213, z údajů MŠMT ČR je průměrná kapacita české školy na 266 žáků. Ve třídách obvykle najdeme následující počty: v Itálii 16 žáků, naopak ve Venezuele téměř 33 žáků. Česká republika je se svými 24 žáky ve třídě někde ve středu sledovaného portfolia.⁴⁴

Předmětem mezinárodní komparace jsou kromě žáků i učitelé. I zde docházíme k zajímavým výsledkům. V primárním vzdělávání je nejrozšířenější skupinou učitelů věková skupina ve věku 40-49 let, potom následuje rozmezí 30-39 let, dále 50-59 let a nakonec mladí učitelé do 30-ti let a zkušení pedagogové nad 60 let a více. Tato struktura

---

43 ČESKO V DATECH, [online], 2017 [cit. 12.4.2018], VÝDAJE NA VZDĚLÁVÁNÍ, dostupné z: <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/71-vydaje-na-vzdelavani-br-cesi-jsou-na-chvostu-oecd/>

44 PRUCHA Jan, *Vzdělávání a školství ve světě*, Praha, Portál, 1999, str. 83, ISBN 80-7178-290-4

je velmi podobná ve všech sledovaných zemích OECD, Českou republiku nevyjímaje. Rozdíly ale najdeme v přístupu učitelů k výuce. Tak jsou např.:

„Francouzští učitelé – většinou uplatňující hromadnou výuku, častěji klasifikují žáky, prosazují autoritativnější přístup k žákům

Angličtí učitelé – zaměřují se častěji na práci žáků ve skupinách, více žáky povzbuzují, méně klasifikují žáky známkami, uplatňují spíše neformální přístup k žákům.“⁴⁵

Z výše uvedeného by se dalo usoudit, že český učitel bude typově spíše odpovídat francouzskému modelu.

4.4 Právo na vzdělání a reálné možnosti jeho uplatnění

Porovnáním historických souvislostí, dokumentů OSN, výzkumů OECD a antropologických studií jsme došli k ucelenějšímu obrazu práva na vzdělání, které je zaručeno pro všechny děti bez rozdílu v Úmluvě o právech dítěte.

Nyní bych se ráda zaměřila na současný stav povinného vzdělávání ve světě, jak byl zveřejněn prostřednictvím programu EFA (Education For All),⁴⁶ který vznikl pod záštitou UNESCO za období 2000-2015:

„Podle těchto posledních statistik skutečnost často zaostává za přáními a cíli, které si mezinárodní organizace a státy světa předsevzaly. Přestože téměř ve všech zemích je určitým způsobem organizován vzdělávací systém povinné školní docházky, není stále dostupný pro všechny. Celkový počet dětí mimo školní docházku byl, podle údajů UNESCO, 264 milionů, z čehož zhruba 61 milionů jsou děti ve věku základního vzdělávání (6-11 let), 62 % dětí ve věku 12-14 let a 141 milionů mládež ve věku 15-17 let. Vysoký počet adolescentů ve věku nad 15 let je dán tím, že vzdělání pro ně již není povinné a mají již v mnoha zemích povolení pracovat. Pozitivním jevem je, že se postupně vyrovnává podíl dívek a chlapců, kteří nemají školní docházku. Historicky to byly především dívky, kterým bylo bráněno v přístupu ke vzdělání, protože se musely věnovat domácí práci a péči o rodinu. Z regionálního pohledu je na tom v oblasti

45 PRUCHA Jan, *Vzdělávání a školství ve světě*, Praha, Portál, 1999, str. 110, ISBN 80-7178-290-4

46 UNESCO, [online], 2017 [cit. 10.4.2018], GLOBAL EDUCATION MONITORING REPORT, dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002503/250392E.pdf>

vzdělávání nejhůře oblast sub-saharské Afriky (např. Jižní Sudán, Libérie, Eritrea, Sudán, Rovnicková Guinea a Djibouti) Téměř polovina dětí ve věku 6-11 let, které nechodí do školy, jsou děti právě z tohoto regionu. Za nimi následují státy z oblasti centrální a jižní Asie, poté státy západní Asie a severní Afriky. Existuje zde stále velké procento dětí, které zůstává mimo vzdělávací systém. Souvislost mezi ochotou ke školní docházce a její skutečnou realizací musíme hledat i v ekonomické sféře, návaznost na chudobu je nepopiratelná. V zemích s nízkým HDP (hrubý domácí produkt) je podíl dětí mimo školní docházku vyšší než v zemích s vyšším HDP. Země s nižším středním příjmem jako je např. Bangladéš, Indie, Indonésie, Nigérie nebo Pakistan a země s vyšším středním příjmem (např. Brazílie nebo Čína) se podílejí na většině populace ve školním věku. Naopak nízkopříjmové země (např. Afghánistán, Etiopie, Mali, Mozambik, Niger, Tanzanie) mají velký podíl dětí mimo školní docházku, a to ve všech věkových skupinách. Ve státech s vysokým příjmem je např. podíl dětí mimo školní docházku cca 2 % ve všech věkových kategoriích“⁴⁷.

Vzhledem k tomu, že vzdělání je klíčem k rozvoji a ekonomické prosperitě každé společnosti, projekt EFA ve spolupráci s UNESCO stanovily následující body k zajištění rozvoje všech zemí do roku 2030. Je to např.:

„Chlapci a děvčata dokončí bezplatnou školní docházku v době trvání minimálně 9 let

Mladí a určité procento dospělých dosáhnou odpovídající úrovně gramotnosti, který jim umožní plně fungovat ve společnosti

Větší procento mladých a dospělých budou mít znalosti a dovednosti získané prostřednictvím technického a učňovského vzdělávání a tréninku

Všichni vzdělávání budou mít znalosti, dovednosti, hodnoty a takové postoje, které umožní budování mírumilovné společnosti

Všechny vlády zajistí, aby lidé byli vzdělávání prostřednictvím kvalifikovaných a motivovaných učitelů

---

47 UNESCO, [online]., 2017 [cit. 10.4.2018], GLOBAL EDUCATION MONITORING REPORT, dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002503/250392E.pdf>

Všechny státy se budou podílet na nákladech na vzdělání v rozsahu 4-6 % HDP nebo nejméně 15-20 % celkových veřejných nákladů.“⁴⁸

Cíle stanovené projektem EFA by měli zajistit lepší přístup ke vzdělání všem, ve všech zemích. Otázkou ovšem zůstává, zda je rozvoj v tomto rozměru proveditelný, protože dokonce i v České republice, poměrně vyspělé zemi, dosahují náklady na vzdělání 4,6 % HDP.⁴⁹

4.5 Ekonomická kritéria

Nezanedbatelnou skutečností v oblasti zajištění bezplatné povinné školní docházky jsou ekonomická kritéria, která mají často rozhodující vliv při volbě, zda školu navštěvovat či ne. Podle ekonomické studie zveřejněné Robertem Barrem v jeho knize „Education Matters“⁵⁰, patří mezi rozhodující následující faktory:

„HDP na obyvatele, rozdělení příjmů, vzdělání rodičů, plodnost a státní náklady na vzdělávání.

Příjem rodičů rozhoduje o tom, zda si dítě bude moci dovolit poslat děti do školy. Chudé domácnosti nejsou schopné platit školné a školní potřeby a často nejsou schopné opustit příjem ze zaměstnávání jejich dětí. Často také potřebují asistenci dětí při domácích pracích.

Úroveň vzdělání rodičů – více vzdělaní rodiče obvykle mají silnější touhu zabezpečit svým dětem vzdělání. Vzdělanější dospělá populace, včetně učitelů, kteří jsou schopni edukovat třídy, je schopnější kultivovat a vzdělávat studenty. Empirické studie potvrzují argument o tom, že je zde příčinná souvislost mezi příjmem rodičů a velikostí investic do vzdělání vlastních dětí.

Podle dostupné literatury, rodiny čelí kompromisům mezi potřebou mít více dětí, nebo méně dětí, ale vzdělanějších. To potvrzuje, že poptávka po dětech se snižuje, jakmile se

---

48 UNESCO, [online]., Global Education Monitoring Report, 2017 [cit. 10.4.2018], GLOBAL EDUCATION MONITORING REPORT, dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002503/250392E.pdf>

49 WIKIPEDIA CZ, WIKIMEDIA Foundation, [online]., 2018 [cit. 20.4.2018], VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKU, Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD_v_%C4%8Cesku

50 BARRO, Robert, J., *Education Matters*, New York, Oxford University Press, 2015, str. 3-19, ISBN 978-0-19-937923-1

náklady na vyživování a vzdělávání zvyšují. Náklady na lidský kapitál jsou naopak vázány na plodnost.

Grafické přílohy knihy „Education Matters“ dokazují, že vzdělání se ohromně rozšířilo za 140 let, od r. 1870, zvláště ve 20.století. Celosvětově se průměrné množství let strávených ve škole zvýšilo z původních 1,1 v roce 1900 na 8,6 v roce 2010. Tento dramatický nárůst v dosaženém vzdělání odráží zvýšení počtu zápisů do škol a jejich dokončení. Základní vzdělávání se začalo rozšiřovat na začátku 20.století, následovala ho expanze sekundárního a terciálního vzdělávání v pokročilejší polovině 20.století. V poměru k celkové populaci, která získala základní vzdělání (jako nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání) se zvýšil z původních 19 % v roce 1900, 39 % v roce 1970 na současných 21 %, protože více studentů se základním vzděláním pokračuje v sekundárním nebo terciálním vzdělávání. Pozorujeme velký nárůst v poměru dokončených vyšších stupňů vzdělávání, např. terciální edukační stupeň mělo v roce 1950 2,3 % a v současnosti už 16 % obyvatelstva.

Stejný trend můžeme pozorovat v rozvojových zemích – viz tabulka. Přesto zde existuje výrazná disprepance mezi úrovní vzdělání v rozvinutých a rozvojových zemích. Např. rozsah vzdělanosti v rozvojových zemích je na úrovni roku 1970 v porovnání s vyspělými zeměmi apod.“

Podle dalších výzkumů OECD, provedených pod záštitou OSN, existují v současné době tři hlavní typy financování školství. Jedná se o tyto formy :⁵¹

- Státní výdaje (státní školství) – úroveň školství je určena výší státních výdajů na tuto oblast a velmi se liší v závislosti na ekonomické úrovni jednotlivých zemích.
- Soukromé výdaje (privátní školství, donátorství apod.) – často představuje značné procento výdajů na školství, je určeno především pro děti z majetnějších vstev, které si takové vzdělání mohou dovolit. Některé země (např. Velká Británie, USA apod.) mají velmi rozvinutý systém soukromého vzdělávání.

---

51 UNESCO, [online]., Expenditure on Education, 2017 [cit. 28.4.2018], EXPENDITURE ON EDUCATION, dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=183>

- Financování prostřednictvím neziskových organizací. Jedná se o menší ale velmi důležitou část ekonomiky školství. Ve světě funguje mnoho NO, např. Save Children, UNICEF, UNESCO, World Food Programme atd.), které pomáhají jak s financováním, tak se zabezpečením vzdělávání jako takového.

Z aktivit českých organizací můžeme uvést projekt UNICEF „Škola přátelská k dětem“, jejímž cílem je zajistit bezpečné, zdravé a ochraňující prostředí pro děti ve školách a zajištění vzdělávacího procesu s největším respektem k zájmu a potřebám dětí.⁵²

Z poslední doby by bylo asi vhodné zmínit program „Kola pro Afriku“, který zajišťuje organizace Kola pro Afriku o.p.s. z Ostravy⁵³, jejímž cílem je shromáždit dostatečně velkou sbírku použitých kol, které potom putují do Gambie pro děti, které mají dlouhou cestu do školy a tato vzdálenost je často příčinou toho, proč školní docházku vynechávají.

Díky těmto a jiným studiím je zřejmé, že je nutné na vzdělání pohlížet v širším kontextu a považovat ho, kromě lidského práva, také za ekonomickou veličinu, za lidský kapitál, který lze jen velmi těžko měřit, přesto však hraje významnou roli v procesu sociálního a ekonomického rozvoje každé společnosti.

---

52 VANÍČKOVÁ Eva, *Škola přátelská k dětem*, Praha, UK Praha 3. Lékařská fakulta, 2012, str. 10, ISBN 978-80-260-2883-3

53 KOLA PRO AFRIKU, o.p.s. Ostrava, [online]., 2018[cit. 18.5.2018], NÁŠ TÝM, dostupné z: <http://www.kolaproafriku.cz/nastym>

5 DĚTSKÁ PRÁCE

S právem na vzdělání, které je výslovně uvedeno v konvenci souvisí i zákaz dětské práce, která se často stává náhražkou za neabsolvovanou školní docházku. Jelikož dochází k velkému zneužívání dětí při různých formách práce, konvence řeší i tuto otázku. V článku 32 Úmluvy o právech dítěte se uvádí:⁵⁴

„1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která může být pro něho nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání nebo která by škodila zdraví dítěte nebo jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji.

2. Státy, které jsou smluvními stranami úmluvy, přijímají zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k zabezpečení provádění tohoto článku. Za tímto účelem a s ohledem na příslušná ustanovení jiných mezinárodních dokumentů státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zejména:

- a) stanoví nejnižší věkovou hranici nebo hranice pro vstup do zaměstnání,
- b) stanoví odpovídající úpravu pracovní doby a podmínek zaměstnání,
- c) stanoví odpovídající pokuty nebo jiné sankce k účinnému zabezpečení plnění tohoto článku.“

V dalších člancích Úmluvy č. 33 až 38 se dále zmiňuje zabránění zneužívání dětí při nezákonné výrobě a obchodování s narkotiky, ochrana dítěte před všemi formami sexuálního vykořisťování a zneužívání, opatření k zabránění únosů dětí, prodávání a obchodování s dětmi, ochrana před všemi dalšími formami vykořisťování a v neposlední řadě závazek k zabezpečení toho, aby se děti do 15-ti let neúčastnily přímo bojových akcí, v souladu s mezinárodním humanitárním právem.

---

54 UNICEF Česká Republiky [online]., 2018 [cit. 1.5.2018], ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE. Dostupné z: https://www.unicef.cz/odkazove_zdroje_textove_materialy/prava_deti/umluva_o_pravech_ditete-plne_zneni.pdf

5.1 Typy dětské práce

Jako dětskou práci označujeme pracovní činnost dětí ve věku do 18 let. Rozlišujeme několik druhů dětské práce, v závislosti na nebezpečnosti jejího vykonávání. Tato práce často zabraňuje vzdělávání dětí. Tak ji můžeme rozčlenit do následujících skupin⁵⁵ :

- „a) Nejhorší formy dětské práce – zahrnují prostituci, pornografii a obchod s narkotiky.
- b) Obchod s dětmi – poněkud odlišná kategorie dětské práce než ostatní, odkazuje na proces, kdy je dítě za úplatek nebo z jiného důvodu předáno další osobě, u níž potom pracuje nebo je jinak zneužíváno.
- c) Dětsí vojáci – situace, kdy vláda nebo rebelové zahrnují děti do ozbrojených konfliktů jako bojovníky.
- d) Malí domácí sluhové – práce vykonávaná dětmi v domácnostech v prodloužené pracovní době za téměř otrockých podmínek se zdravotními, bezpečnostními a dalšími riziky. Tento druh práce nesouvisí s domácími pracemi ve vlastní rodině, ani placenou výpomocí v jiných rodinách pro větší děti.
- e) Hazardní dětská práce – práce, která je riskantní s ohledem na fyzický, psychický a morální vývoj dítěte. Tento druh práce zahrnuje práci v podzemí, pod vodou, ve výšce, dále práci s nebezpečnou technikou a materiály, práci trvající dlouhé hodiny apod. – bez ohledu na to, kolik typů dětské práce existuje: neakceptovatelné jsou všechny její varianty“.

V mezinárodním právu řeší otázky práce a rovněž práce dětské organizace ILO (International Labour Organization). Podle jejich závěrů by dětská práce měla být z trhu práce úplně odstraněna. Konvence o právech dítěte a další mezinárodní smlouvy, jako např. Úmluva o zákazu otroctví (1956) nebo Mezinárodní úmluva o ekonomických, sociálních a kulturních právech (1966) naléhají na jednotlivé státy, aby určily minimální hranici pro výkon dětské práce a umožňují rovněž postihovat takové země, které zaměstnávají děti v podmínkách škodlivých jejich zdraví.⁵⁶

---

55 ČLOVĚK V TÍSNI o.p.s. Praha, Česká Republika [online]., 2012 [cit. 1.5.2018], DĚTSKÁ PRÁCE, Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/10_detska-prace.pdf

56 ČLOVĚK V TÍSNI o.p.s. Praha, Česká Republika [online]., 2012 [cit. 1.5.2018], DĚTSKÁ PRÁCE. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/10_detska-prace.pdf ISBN 978-1-4051-2590-1

V současnosti je zde velmi rozdílný přístup k dětské práci v západním a mimozápadním světě. Zatím co na Západě jsou děti spíše vnímány jako „konzumenti“ a rodiče si je pořízují ze sentimentálních důvodů, na opačné straně světa se opravdu často stává, že jsou děti ekonomickou investicí, která se musí rodině vyplatit buď tím, že brzy vydělává a přináší peníze do rodinného rozpočtu nebo tím, že se v mládí ujme péče o mladší sourozence a v dospělosti péče o starší členy rodiny a vrátí tak veškerou pozornost a prostředky, které do něj, jako do dítěte, byly vkládány⁵⁷.

Podle údajů zveřejněných prostřednictvím organizace ILO v červnu 2004⁵⁸ : „je na světě cca 200 milionů dětí ve věku 5-14 let provozující dětskou práci, což představuje zhruba jednu pětinu celkového počtu chlapců a dívek na světě, v této věkové skupině. Z tohoto počtu se zhruba 111 milionů věnuje tzv. „hazardní dětské práci“, která má velký vliv na dětskou bezpečnost, zdraví a morální vývoj. Téměř 10 milionů dětí je zahrnuto v nějaké formě otrocké práce, ozbrojených konfliktech, prostituci nebo pornografii, případně dalších nebezpečných aktivitách. Kromě tragického vlivu na zdraví a rozvoj dítěte je třeba připomenout i důležité ekonomické faktory, které dětskou práci provázejí. Tím, že děti dávají přednost dětské práci před školní docházkou, je třeba mít na zřeteli, že se tak do budoucna vystavují riziku ztráty příjmů, které nastane v důsledku toho, že budou náležet mezi nekvalifikovanou část obyvatelstva, což bude mít zpětně vliv nejenom na jejich ekonomický status, ale i na jejich zdraví a vzdělávání“. Protože v rozvojových zemích je běžné, že rodiče dají přednost práci dětí před školním vzděláváním, je pravděpodobné, že tento negativní efekt zmíněný v předchozí části bude mít dlouhodobý efekt napříč generacemi.

Často se předpokládá, že hlavním důvodem dětské práce je všeobecná chudoba, se kterou se v zemích třetího světa setkáváme. Je to ale pravda jenom částečně. Jen málo rodin je ve skutečnosti závislých na příjmech z dětské práce, protože ta bývá tak finančně podprůměrně hodnocena, takže málokdy dokáže sanovat rodinný rozpočet. Přesto je ale pravdou, že komplikovaný přístup ke školnímu vzdělání, náklady na školní pomůcky a

---

57 MONTGOMERY Heather, *An Introduction to Childhood*, London, UK, Wiley-Blackwell Publishing, 2009, str. 231-238,

58 INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION [online]., Child Labour, Education and Children Rights, 2004 [cit. 2.4.2018], SOCIAL PROTECTION DISCUSSION. Dostupné z: (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/---sro-port_of_spain/documents/projectdocumentation/wcms_308202.pdf)

někdy i placené školství se často stává důvodem, proč rodiče pro své děti zvolí raději práci než vzdělávání.

Nicméně příklady z mnohých rozvojových zemí dokazují, že začleněním dětí do školní docházky se paradoxně sníží konkurence na trhu práce, a tak jejich rodiče jsou schopni vykonávat práci za větší peníze a přispívat rodinnému rozpočtu většími částkami. Nezanedbatelnou skutečností je rovněž to, že školní docházkou se děti stávají kvalifikovanějšími, vzdělanějšími a sociálně adaptabilnějšími s lepším ekonomickým potenciálem do budoucnosti.

„Dětská práce je fenoménem s velmi důležitými sociálními a ekonomickými vazbami. Má různé podoby, od dětí pracujících na rodinných farmách nebo v rodinném podnikání až po děti zahrnuté do potápěčské práce, prostituce, ozbrojených konfliktů nebo jiných nebezpečných aktivit. Rozvoj, především, primárního vzdělávání, jednotlivce má ohromný vliv na akumulaci lidského kapitálu a boj proti chudobě, i z toho důvodu je uveden jako jeden z rozvojových cílů tisíciletí stanovené mezinárodními organizacemi (především UNESCO, OSN). Tím, že je známá spojitost mezi dětskou prací a primárním vzděláváním včetně jejich příčin a důsledků, mohou být snadněji naplněny cíle dané programem EFA (Education For All).

Děti pracují z mnoha důvodů. V některých případech rodiny upřednostňují dát dítě do práce spíše než do školy, protože očekávané výsledky školní docházky jsou pro ně méně hodnotné než přínos z dětské práce. V jiných případech rodina může favorizovat školu, ale není schopná vzdělávat své děti vzhledem k mnoha překážkám. To se nejčastěji týká chudých a nejchudších rodin, které jsou nejvíce zranitelné vzhledem k tomu, že si nemohou dovolit platit náklady na vzdělávání a riskovat tak ztrátu příjmu z práce svých dětí.

Dalšími případy jsou např. situace, kdy děti nemají rodiče nebo nějakého jiného opatrovníka, který by jednal v jejich zájmu.

Všechny tyto skutečnosti vedou k závěru, že je třeba se zaměřit na problematiku dětské práce a uplatňovat právo na vzdělávání jako základní a potřebné, které se může stát prevencí a řešením dětské práce.“⁵⁹

5.2 Statistické údaje o dětské práci

Podle průzkumů organizace ILO provedené v letech 2000-2012 jsou dostupná následující data o rozsahu dětské práce⁶⁰:

„V roce 2012 byl počet dětí zapojených do dětské práce zhruba 168 milionů a dalších 85 milionů se podílelo na hazardní práci. Přesto se jedná o klesající tendenci, neboť v roce 2000 byla první hodnota na 245 milionech, resp. 170 milionech pro hazardní práci.

Regionálně se jako hlavní oblastmi s dětskou prací profilují Asie a Pacifik (77 milionů), následované Sub-Saharskou Afrikou (59 milionů), Latinskou Amerikou (12 milionů) a Blízkým východem (9 milionů), ostatní regiony (zbytek) ve věku od 5-17 let.

Chlapci jsou do dětské práce zahrnuti v mnohem větší míře než dívky (na cca 100 milionů chlapců připadá 68 milionů dívek). Nemusí to nutně znamenat, že chlapci pracující více než dívky, protože dívky se často podílejí na domácích pracech, péči o rodinu a sourozence, která ve statistikách není zahrnuta, a tak je pravděpodobné, že by se poměr pracujících dívek a chlapců vyrovnal.

Nejproduktivnější věková skupina je ve věku 5-11 let, cca 73 milionů neboli 44% z celkové populace pracujících dětí. Tyto děti jsou nejzranitelnější v oblasti zneužívání při práci a nejvíce zanedbávají školní docházku. I v této věkové skupině ovšem došlo k poklesu oproti roku 2000.

Sektorově pracuje nejvíce dětí v zemědělství (59 %), poté ve službách (25 %), průmyslu (7 %), domácích podnicích (7 %) a v nedefinovaných oborech (zbytek).

---

59 INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION [online]., Child Labour, Education and Children Rights, 2004 [cit. 2.4.2018] SOCIAL PROTECTION DISCUSSION. Dostupné z: (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/---sro-port_of_spain/documents/projectdocumentation/wcms_308202.pdf)

60 NA ZEMI. CZ, Česká Republika [online]., Marking Progress Against Child Labour 2000-2012, 2012 [cit. 29.4.2018]. Dostupné z: https://www.nazemi.cz/sites/default/files/wcms_221513.pdf

Z celkového počtu dětí ve věku od 5-17 let v roce 2012 68,4 % z nich vykonávalo neplacenou práci, 22,5 % práci placenou, 8.1 % bylo svými vlastními zaměstnanci a zbytek zůstal neidentifikován.

Jednu z hlavních výzev, kterým je potřeba čelit představuje snížení nebo eliminace počtu dětí zahrnutých v hazardních pracích. Počet dětí vykonávající tuto práci se postupně snižuje, z původních 171 na 85 milionů.“

5.3 Dětská práce na Západě

Bylo by příliš jednostranné odkazovat pouze na třetí svět, jako na místo, kde prosperuje dětská práce. V Evropě je v současnosti dětská práce zakázána, ale v minulosti bylo obvyklé, že děti pracovaly a přispívaly do rozpočtů domácnosti.

„Historie dětské práce na Západě souvisí s tím, že děti byly zapojeny do ekonomického chodu rodiny. Od dětí se očekávala, že budou přispívat do domácího rozpočtu, a tak se často stávaly levnými pracovními silami v rodinných podnicích, ať již v zemědělství nebo v řemeslech, někdy i v průmyslu. Výše jejich příspěvku do rodinných rozpočtů se lišila jak podle věku, tak podle místa. Podle dostupných údajů např. v USA děti nejčastěji přispívaly zhruba na jednu třetinu domácího rozpočtu, dokud nebylo jejich „chleboďárci“ 50 let. Později, jak se snižovala „živitelova“ produktivita a schopnost zajistit rodinu, se podíl příspěvků dětí do domácnosti zvyšoval.

Např. na začátku 18.století v Anglii začaly být děti zaměstnávány v textilním průmyslu, v 19.století v těžebním průmyslu (dobývání uhlí – kde pracovalo cca 13% pracovníků ve věku do 15 let. Tato práce byla především pro chlapce). Pro dívky se často našlo místo v textilním a oděvním průmyslu.⁶¹

Velký zlom ve vnímání dětské práce přišel na Západě se začátkem 20. století. Dětská práce začala být považována za nehumánní zacházení a za jev, který si moderní společnost vůbec nemůže dovolit. Tak jak narůstala potřeba a povinnost dětí navštěvovat školu, snižovala se i poptávka po dětské pracovní síle. Někteří sociologové dokonce tvrdí, že povinná školní docházka byla prosazena z toho důvodu, aby děti nekonkurovaly

---

⁶¹ FASS, Paula, ed., *Encyclopedia of Children and Childhood*, New York, Macmillan, 2004, str. 157-161, ISBN 0-02-865714-4

dospělým při práci, kterou často vykonávaly rychleji a za mnohem nižších finančních podmínek.

6 HLEDÁNÍ TRANSKULTURNÍ PERSPEKTIVY A UNIVERZALITY LIDSKÝCH PRÁV

Cesta k formulaci a deklaraci lidských práv, ze kterých právo na vzdělání a zákaz dětské práce vychází, byla dlouhá. Ve své práci jsem se soustředila na to, jak lidská práva a práva dětí vznikla v průběhu historie, co vedlo k jejich sepsání a jak se šíří a dodržují v současném světě.

Na začátku jsem si dala otázku, zda jsou lidská práva univerzálně platná či kulturně podmíněná. Při jejím zpracování jsem došla k závěru, že lidská práva vznikla jako kulturně a ekonomicky podmíněná a teprve později se stávají univerzálně platná tak, jak je přijímají země jiných kulturních okruhů, např. země Afriky, jihovýchodní a východní Asie, střední a jižní Ameriky atd. Pro muslimské země, které sice Deklaraci lidských práv a práv dítěte přijaly, je rozhodující právo šaria, které vychází z Koránu a islámské tradice, přesto lze však dosáhnout částečné shody založené na přirozeném právu.

Všeobecná deklarace lidských práv vznikla jako reakce na druhou světovou válku v roce 1948 a vzorem jí byly Deklarace práv člověka a občana vydanou Národním shromážděním Francouzské republiky po Velké francouzské revoluci a Americká deklarace nezávislosti z roku 1776. Ukázala jsem rovněž souvislost s anglickou Magnou Chartou i s myšlenkami křesťanství, z čehož usuzuji, že deklarace má euro-americký původ, přestože se na jejím sepsání podíleli politikové a filozofové z jiných částí světa, např. z Libanonu nebo Číny.

Stejně mravní zásady, které uznáváme v naší kultuře dnes a bereme je jako samozřejmost, nebyly součástí všech civilizací. Můžeme si připomenout středoamerické kultury, Babylonskou říši, Fenicii nebo Kartago, což byly kultury, které byly na svou dobu velmi rozvinuté a prosperující a které velmi obohatily celý svět. V těchto zemích, stejně jako v mnoha dalších, byla lidská oběť běžná praxe, včetně té nejhorší formy – dětské oběti. Z toho vyplývá, že v takových oblastech, na rozdíl od zemi židovsko-křesťanského náboženství (např. obětování jehněte místo oběti syna Izáka otcem Abrahamem), nešlo o dětských právech ani uvažovat. I tyto kultury měly svoje pravidla a morální zásady společnosti i inspirující filozofie, které

oslovují mnoho lidí dodnes. Nicméně obětování těch nejvíce zranitelných a těch, co se nemohou bránit, pro blaho nebo i jako záruku k přežití ostatních, je v rozporu s tím, jak my dnes vnímáme základní principy fungování lidské společnosti. Samozřejmě ani v evropské civilizaci neměl lidský život v minulosti takovou cenu jako dnes a lidé často umírali násilnou smrtí, včetně dětí. V globálu se ovšem evropská společnost snažila žít podle křesťanských zásad, i když to často bylo jen formálně, protože dodržování těchto zásad (např. daných Desaterem) není jednoduché. Přesto jsou tyto principy součástí naší kultury, formovaly ji a ovlivnily způsob myšlení i v těch zemích, ve kterých v současné době křesťanské náboženství nehraje velkou roli. Péče o slabé a znevýhodněné je křesťanská myšlenka. Zaručení lidských práv se především týká těch, kteří nejsou dostatečně ekonomicky, sociálně nebo politicky silní na to, aby svoje práva mohli uplatnit sami. Bohatí a mocní si vždy svoje práva obhájili a vydobyli, a to v jakékoli době a v jakémkoli společenství.

Dalším důležitým faktorem v otázce lidských práv je faktor ekonomický. Jeho význam bych ráda demonstrovala na dodržování práva na vzdělání a zákazu práce dětí, protože tam tyto ekonomické vlivy často hrají rozhodující roli.

Cesta k právům dítěte byla ještě složitější než zaručení všeobecných lidských práv. Vnímání dítěte jako budoucí pracovní síly a pečovatele o stárnoucí rodiče je odvislé od bohatství země a rodiny, do které se dítě narodí a rovněž od toho, jak moc určitá země nebo rodina dodržuje tradice, ve které jsou děti takto vnímány. Tyto tradice můžeme označit jako kulturní vzorce. K dodržování lidských práv včetně práva na vzdělání a zákazu práce dětí může dojít ve společnosti, která má alespoň základní ekonomickou sílu a nejchudší obyvatelé nejsou nuceni používat svoje děti jako další zdroj příjmů nebo nutnou výpomoc v hospodářství, na úkor času, který by děti měly strávit ve škole. Zajištění základních lidských potřeb jako je jídlo, pití, ošacení a prostředky na základní fungování domácnosti je nadřazeno vzdělávání dětí a svobodnému trávení volného času. Pokud rodiče nejsou schopni zajistit dostatečný příjem sami, zapojuje se do práce celá rodina. Na druhé straně hodnocení, kdy je opravdu nutné zapojit děti jako ekonomickou sílu je velmi individuální a děje se i ze setrvačnosti a dodržováním tradic více než z opravdové potřeby. V takovém případě je třeba zapojit osvětu.

Problematickým aspektem je znemožnění práva na vzdělání a nutnost dětské práce v důsledku neexistence sociálně-penzijního systému. V zemích, kde neexistuje penze, mají děti, a to především dívky, povinnost se postarat o své rodiče I z tohoto důvodů mnoho rodičů neposílá své děti (zejména dívky) do školy, aby zůstaly doma a věnovaly se péči o domácnost a později o stárnoucí rodiče, zatímco jejich další sourozenci se věnovali svým rodinám.

Mnoho badatelů dnes tvrdí, že naši předci vnímali děti jako potenciální pracovní síly a pečovatele o sebe ve stáří. Na druhé straně, v opozici k tomuto názoru, stojí náhled, že citový vztah k dětem existoval i ve starověku. Dle mého názoru většina lidí měla vždy citový vztah ke svým dětem, ať už žili ve starověku nebo v nedávné minulosti, a to i přes to, že tyto děti musely pracovat. Stejně tak dnes nemůžeme plošně předpokládat, že v ekonomicky slabých rodinách, ve kterých jsou děti nuceny pracovat – tyto děti citově strádají a rodiče je nutí pracovat z bezohlednosti nebo proto, že jim na nich nezáleží.

7 ZÁVĚR

Právo na vzdělání a zákaz dětské práce vždy souvisí s ekonomickou situací ve státě, v rodině a s perspektivou, kterou dítěti společnost nabízí po dokončení školní docházky. Deklaraci práv dítěte podepsaly všechny země kromě Somálska a USA (ty smlouvu pouze neratifikovaly). Avšak tato situace se nedá vyřešit pouze sepsáním a přijutím dokumentu o právech dítěte. Je nutné zajistit, aby sociálně nejslabší byli schopni bez dětské práce pokrýt základní potřeby fungování rodiny, a to pro velké množství států v současné době možné není – z důvodů chudoby, nefungující infrastruktury nebo jako důsledek války či ozbrojeného konfliktu. Pokud pomineme autoritativní systémy, které mají účelové vzdělávání nebo země zaměřené především na vzdělávání v oblasti náboženství dalo by se říci, že většina vlád si uvědomuje nutnost rozšíření vzdělání, a naopak zákaz dětské práce. Bohužel, jak již bylo zmíněno, zde hrají velkou roli ekonomické faktory, kdy je v různých zemích velký počet obyvatelstva pod hranicí chudoby a bez dětské práce není schopen zajistit fungování rodiny. V těchto zemích většinou nefunguje stát tak, aby životní úroveň těchto rodin sanoval a umožnil tak vzdělávání dětí. Na dětskou práci lze ale pohlížet i v určitém kulturně-sociálním kontextu, kdy se jedná o dodržování tradic, které dětskou práci povolují a hodnotí ji pozitivně. I v těchto oblastech je však nutná osvěta ohledně vzdělávání, protože je nezbytným základem pro budoucí kvalitní život dětí.

Jak jsem již napsala na začátku této části, lidská práva vznikla jako kulturně a ekonomicky podmíněný konstrukt euro-americké civilizace, která vychází z křesťanských morálních hodnot a z antického modelu demokracie, jeho státního systému a infrastruktury. Dovolím si říct, že lidská práva jsou jednou z nejlepších věcí, které evropská kultura dala světu. Ostatní země, které mají jiné zvyky a náboženství byly ochotny Deklaraci lidských práv i Úmluvu o právech dítěte přijmout, a tak se lidská práva stávají univerzální. Z tohoto důvodu jsou i právo na vzdělání a zákaz dětské práce, uvedené v konvenci o právech dítěte, které z Deklarace lidských práv vychází, jsou příkladem univerzálních lidských práv.

8 BIBLIOGRAFIE

8.1 Internetové zdroje

AFRICAN COMMISSION ON HUMAN AND PEOPLE'S RIGHTS., 2018 [cit. 2.5.2018], *BANJUL CHARTER*, [online] dostupné z: <http://www.achpr.org/instruments/achpr/>

ASEAN, INDONESIA [online]., 2018 [cit. 23.6.2018], dostupné z <http://asean.org/asean/about-asean/overview/>

ČESKO V DATECH, [online]., 2017 [cit. 12.4.2018], dostupné z: <http://www.ceskovdatech.cz/clanek/71-vydaje-na-vzdelavani-br-cesi-jsou-na-chvostu-oecd/>

ČLOVĚK V TÍSNĚ o.p.s. Praha, Česká Republiky [online]., 2012 [cit. 1.5.2018]. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/10_detska-prace.pdf:

Education for all, [online] UNESCO, [online], 2007 [cit. 10.4.2018], dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001548/154861E.pdf>

EVROPSKÁ UNIE, EU, [online]., 2018 [cit. 2.5.2018], dostupné z:

EVROPSKÁ UNIE, EU, [online]., 2018 [cit. 23.6.2018], dostupné z:

Expenditure on Education, [online] UNESCO, 2017 [cit. 28.4.2018], dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=183>

Global Education Monitoring Report, [online], UNESCO 2017 [cit. 10.4.2018], dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002503/250392E.pdf>

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11855-2012-INIT/cs/pdf>

https://europa.eu/european-union/topics/human-rights_cs

HUMAN RIGHTS INFORMATION CENTRE JAPAN, [online]., 1997 [cit. 20.4.2018]. Dostupné z: <https://www.hurights.or.jp/archives/focus/section2/1997/12/regional-protection-of-human-rights-in-asia.html>

HUMAN RIGHTS INFORMATION CENTRE, ŠVÝCARSKO, [online]., 1997 [cit. 23.6.2018]. Dostupné z: <https://www.humanrights.ch/en/standards/other-regions-instruments/arab-charter-on-human-rights/>

Child Labour, Education and Children Rights, [online] INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION, 2004 [cit. 2.4.2018]. Dostupné z: (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---americas/---ro-lima/---sro-report_of_spain/documents/projectdocumentation/wcms_308202.pdf):

INFORMAČNÍ CENTRUM VLÁDY ČR, PRAHA, [online cit. 23.6.2018]. Dostupné z <https://icv.vlada.cz/en/media-centrum/tema/declaration-of-human-and-civic-rights-61448/tmplid-676>

KOLA PRO AFRIKU, o.p.s. Ostrava, [online]., 2018 [cit. 18.5.2018], dostupné z: <http://www.kolaproafriku.cz/nastym>

MEZIAMERICKÁ KOMISE PRO LIDSKÁ PRÁVA, USA [online]., 2018 [cit. 23.6.2018], dostupné z: <http://www.oas.org/en/iachr/mandate/what.asp>

NA ZEMI. CZ, Česká Republika, Marking Progress Against Child Labour, [online] 2000-2012, 2012 [cit. 29.4.2018]. Dostupné z: https://www.nazemi.cz/sites/default/files/wcms_221513.pdf:

THE BRITISH LIBRARY, [online cit. 25.4.2018]. Dostupné z: <https://www.bl.uk/magna-carta/articles/magna-carta-an-introduction>

UNICEF Česká Republika [online]., 2018 [cit. 1.5.2018]. Dostupné z: https://www.unicef.cz/odkazove_zdroje_textove_materialy/prava_deti/umluva_o_pravech_ditete-plne_zneni.pdf.

UNICEF Česká Republika, [online]., 2018 [cit. 10.4.2018], dostupné z: <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>

UNITED NATIONS [online]., 2018 [cit. 1.5.2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/issues-depth/human-rights/>

UNITED NATIONS [online]., 2018 [cit. 23.6. 2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>

UNITED NATIONS [online]., 2018 [cit. 23.6. 2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/history-document/index.html>

UNITED NATIONS [online]., 2018 [cit. 23.6.2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/sections/universal-declaration/history-document/index.html>

UNITED NATIONS, Africa Renewal [online]., 2004 [cit. 2.5.2018], dostupné z: <http://www.un.org/africarenewal/magazine/july-2004/human-rights-move-africas-agenda>

Všeobecná deklarace lidských práv [online] , OSN ČESKÁ REPUBLIKA , 2018 [cit. 23.6. 2018]. Dostupné z: http://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf

WIKIPEDIA CZ, WIKIMEDIA Foundation, [online]., 2018 [cit. 20.4.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD_v_%C4%8Cesku

WIKIPEDIA EN, WIKIMEDIA Foundation, [online]., 2018 [cit. 20.4.2018]. Dostupné z https://en.wikipedia.org/wiki/Human_rights_in_Asia

8.2 Knižní zdroje

BARRO, Robert, J., *Education Matters*, New York, Oxford University Press, 2015, ISBN 978-0-19-937923-1

ELSHTAINOVÁ, Jean Bethke, *Veřejný muž, soukromá žena*, Praha, Institut pro středoevropskou kulturu, 1999, ISBN 80-86130-07-X

FASS, Paula, ed., *Encyclopedia of Children and Childhood*, New York, Macmillan, 2004, ISBN 0-02-865714-4

GOODY, Jack, *Proměny rodiny v evropské historii*, Praha, 2006, ISBN 80-7106-396-7

KOMÁRKOVÁ Božena, *Lidská práva*, Heršpice, EMAN, 1997, ISBN 80-901854-5-2

LANCY, David, F., *The Antropology of Childhood*, Cambridge UK, Cambridge University Press, 2015, ISBN 978-1-107-42098-4

LE GOFF, Jacques, *Tělo ve středověké kultuře*, Praha, Vyšehrad, 2006, ISBN 80-85959-72-0

MALIA Martin, *Lokomotivy dějin*, Brno, CDK, 2009, ISBN 978-80-7325-194-9

MARITAIN Jacques, *Člověk a stát*, Praha, Triáda, 2007, str. 74-75,
ISBN 978-80-86138-86-2

MONTGOMERY Heather, *An Introduction to Childhood*, London, UK, Wiley-Blackwell Publishing, 2009, ISBN 978-1-4051-2590-1

ONDRÁČKOVÁ Jana, *Co je úmluva o právech dítěte?*, Praha, Český helsinský výbor, 1996, ISBN 80-902393-0-7

POTMĚŠIL, Jan, *Šaría – Úvod do islámského práva*, Praha, Grada, 2014, ISBN 978-80-247-4379-0

PRUCHA Jan, *Česká vzdělanost*, Praha, Wolters Kluwer, 2015,
ISBN-978-80-7478-675-4

PRUCHA Jan, *Vzdělávání a školství ve světě*, Praha, Portál, 1999, ISBN 80-7178-290-4

SOUSEDÍK, Stanislav, *Svoboda a lidská práva*, Praha, Vyšehrad, 2010, ISBN 978-80-7429-036-7

SUTOR, Berndhard, *Politická etika*, Praha, OIKOYMENH, 1996, ISBN 80-86005-17-8

VANÍČKOVÁ Eva, *Škola přátelská k dětem*, Praha, UK Praha 3. Lékařská fakulta, 2012, ISBN 978-80-260-2883-3

WINTR Jan, ANTOŠ Marek, eds., *Základní lidská práva a svobody*, Praha, UK Právnická fakulta, 2015, ISBN 978-80-87975-36-7